

Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika – Građa za povijest Deklaracije

Zagreb, 1997, str. 225

1997. navršila su se točno tri desetljeća od potpisivanja i objavljivanja *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* u zagrebačkom tjedniku "Telegram", u ožujku 1967. godine. Tim je povodom tiskana gore naslovljena knjižica u suradnji s Društvom hrvatskih književnika, te je posvećena Danima hrvatskog jezika, koji se obilježavaju svake godine od 13. do 17. ožujka, upravo u spomen na dane prihvatanja (13. 3.), potpisivanja (15. 3.) i objavljivanja (17. 3.) *Deklaracije*.

Iako je do danas relativno dosta toga napisano o *Deklaraciji* u raznim stručnim i znanstvenim publikacijama i u tisku, ipak moramo konstatirati da je sve do lani nedostajao jedan sažet, jasan i pregledan vodič kroz vrijeme i prilike u kojima je *Deklaracija* nastajala, pojavila se i zauzela mjesto "međaša u politici općenito i jezičnoj politici posebno" (211) hrvatskog naroda i njegove kulture.

Ovo, Matičino treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, do sada je najbolji rad posvećen *Deklaraciji* s obzirom na broj članaka koji su uistinu vrijedna građa za povijest *Deklaracije*. Lijepo opremljeno, ovo se izdanje odlikuje bogatstvom fotografija na kojima se uglavnom nalaze osobe vezane uz *Deklaraciju*, kao i nizom faksimila novinskih članaka, pisama i sl.

Knjižica se prvenstveno sastoji od novinskih članaka posvećenu *Deklaraciji*, a objavljenih ponajviše u "Vjesniku", "Borbi", časopisu "Jezik" i u knjizi "Hrvatski jezik u političkom vrtlogu" (Zagreb, 1990). Autori spomenutih članaka su u prvom redu potpisnici *Deklaracije*, aktivni sudionici u njenom donošenju i objavljivanju (S. Babić, D. Brozović, P. Šegedin, M. Brandt, V. Pavletić itd.) koji kroz spomenute članke, iznose svoja sjećanja i poneke dokumente (poput faksimila pisma od 17. 10. 1966, što ga je Upravni odbor MH uputio glavnom uredniku "Vjesnika") vezane za taj period. Ta su sjećanja klasificirana kronološki, te slijedeći nastanak i objavljivanje, te sudbinu *Deklaracije* i njezinih potpisnika, zahvaćaju vremenski luk od druge polovice šezdesetih godina pa sve do naših dana.

Na samom početku, umjesto predgovora, nalazi se članak Dalibora Brozovića "Deset teza o hrvatskom jeziku - O ključnim pitanjima hrvatskog književnog jezika". To je, naime, radni naslov predavanja koje je Brozović održao u hotelima "Solaris" u Šibeniku od 22. do 24. studenoga 1971, na Savjetovanju o osnovama nastavnog plana i programa hrvatskog književnog jezika s književnošću za srednje škole, a koje je ranije bilo objavljeno u prva dva Matičina izdanja *Deklaracije* o hrvatskom jeziku. Nakon Brozovićevih teksta slijedi cjeloviti tekst *Deklaracije* o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika s pripadajućim faksimilom njenog prvog objavljivanja na naslovnoj stranici časopisa "Telegram" od 17. ožujka 1967.

Treći dio, posvećen je neposrednim odcijecima koje je izazvalo njezino objavljivanje *Deklaracije* u političkom i društvenom životu Hrvatske i Jugoslavije, a koje je zabilježeno na stranicama "Vjesnika" i "Borbe". Riječ je o izvješćima dnevnih listova o, primjerice, zaključcima Prosvjetno-kulturnog vijeća Sabora SR Hrvatske od 31. ožujka 1967. u kojima se Deklaracija najenergičnije osuđuje, te se smatra "napadom na bratstvo i jedinstvo naših naroda, a posebno na bratstvo hrvatskog i srpskog naroda", potom o sjednici Sekretarijata Gradskog komiteta SK Zagreba, na kojoj je Deklaracija osuđena kao "politički štetna", te je utvrđeno da su neke partijske kazne preblage za stupanj odgovornosti pojedinih članova SK iz Upravnog odbora Matice hrvatske, "koji uostalom snose najveću odgovornost" itd.

Slijede dokumenti i sjećanja iz razdoblja od 1989. do 1990. koja otvara Izjava hrvatskih intelektualaca o hrvatskom jeziku te članak Stjepana Babića o njoj objavljen u knjizi "Hrvatski jezik u poli-

tičkom vrtlogu” (Zagreb 1990). Na ovom mjestu valja posebno istaknuti zanimljiv članak Mladena Čaldarovića: “*Krleža: “Otkad pišem, pišem hrvatski...”*”, u kojemu autor govori o krležinom odnosu prema *Deklaraciji*.

Peti, najduži i najzanimljiviji dio – *Dokumenti, sjećanja 1991-1993* – sastavljen je od niza članaka neposrednih svjedoka i aktivnih sudionika u donošenju *Deklaracije* (J. Pavičić, D. Brozović, S. Babić, M. Brandt, L. Županović, A. Šoljan, S. Pasini, V. Pavletić, Z. Majdak, M. Čaldarović, P. Šegedin) objavljenih mahom u “*Vjesniku*” u razdoblju od 1991. do 1993, kao i članka N. Bašić: “*Taj hrvatski*”, objavljenog u časopisu “*Jezik*”, br. 3, Zagreb 1993.

Josip Pavičić u članku *Hajka bez premca*” donosi kronologiju događaja iz ožujka i travnja 1967. godine sastavljenu pretežito na temelju pisanja ondašnjih novina. S. Babić i M. Brandt pišu o vremenu u kojemu je *Deklaracija* pripremana, potcrtavajući da je posao na njoj započet pod krovom MH, te da je njezin tekst sastavila autorska grupa čijeg se sedmog člana niti jedan od njih ne može sa sigurnošću prisjetiti. Ujedno, M. Brandt, ondašnji potpredsjednik Upravnog odbora, osporava mišljenje akademika Stjepana Babića izrečeno u prethodnom članku - “*Kako smo pripremali Deklaraciju*” - prema kojemu glavnina članova UO i povjerenstva MH nije mislila da će hitno potpisivanje *Deklaracije* (kako bi stigla na vrijeme u Beograd na raspravu o Ustavu) biti shvaćeno kao potajni rad Partiji “iza leđa” i kao sam udar na nju. Suprotno tom uvjerenju, Brandt ističe da je UO MH bio svjestan posljedica objavljivanja *Deklaracije*, “pa je akciju njezina pisanja i potpisivanja po ustanovama želio izvršiti bez prethodnog razglašavanja u javnosti, strahujući da tu akciju vlast svojom brahijalnom silom unaprijed ne spriječi” (108). Iz tog razloga, tvrdi dalje Brandt, ne postoje u sačuvanim dokumentima MH precizni podaci vezani uz njeno donošenje.

Sličnih razmimoilaženja među potpisnicima i suautorima *Deklaracije* glede nekih detalja vezanih uz njeno donošenje ima još. Tako npr. postoje dvojbe tko je bio “fantomski” sedmi član grupe, uz M. Brandta, D. Brozovića, R. Katičića, S. Mihalića, S. Pavešića i T. Ladana, koja je sastavila sam tekst *Deklaracije*. Dok Brandt smatra da bi taj “neutvrđeni” član mogao biti pok. prof. dr. Vladimir Blašković, tadašnji gospodarski tajnik MH, Lovro Županović upire prstom u pok. prof. Jakšu Ravičića, tadašnjeg predsjednika MH, koji je '67. zbog svog angažmana oko *Deklaracije* bio isključen iz SK, dok je prema trećima to bio Vjekoslav Kaleb. S druge, pak, strane J. Pavičić i D. Brozović vjeruju da je, shodno najnovijim saznanjima, sedmi član bio Vlatko Pavletić, tadašnji predsjednik Društva hrvatskih književnika i urednik Matičinih izdanja.

Zanimljiva je i reakcija P. Šegadina i M. Branda, zabilježena na stranicama “*Vjesnika*” 1992. godine, na neke tvrdnje prema kojima je *Deklaraciju* inicirao sam Vladimir Bakarić i ondašnji hrvatski partijski vrh, a koje oni najenergičnije odbijaju, tvrdeći da MH prije objavljivanja *Deklaracije* nije bila konzultirana s političkim forumima, niti je od njih primala bilo kakve sugestije ili direktive.

Posljednji, šesti dio, čine članci Stjepana Babića i Dalibora Brozovića, objavljeni u časopisu “*Jezik*”, br. 3, 1997. godine. U članku “*Deklaracija – međaš dvaju razdoblja*” Babić se prvenstveno zadržava na jezičnom značenju *Deklaracije*, ističući njezinu ulogu u politici općenito i jezičnoj politici posebno. Autor naglašava da je zahvaljujući njoj prekinut rad na R(j)ječniku hrvatskosrpskoga/srpskohrvatskoga književnog jezika, da je potaknuto razmišljanje o izradi posebnog hrvatskog pravopisa (izašao 1971.) čime je faktički bio zadan odlučan udarac novosadskom dogovoru iz 1954, prekinut rad na zajedničkom nazivlju, te da je nastao preokret i na leksičkom području (npr. napuštene riječi *tačka, tačno, tačnost*). Brozović, pak, u članku “*Tri desetljeća poslije*”, ukazuje na važnost *Deklaracije* za naše doba, posebno naglašavajući već izrečenu tvrdnju kako će “naša djeca u budućnosti učiti o *Deklaraciji* kao što se uči o Gajevoj “*kratkoj osnovi*” (218). Također, Brozović ukazuje na potrebu daljnjeg historiografskog i filološkog istraživanja kako bi se što skorije pojavila monografija o svim važnim pitanjima vezanim za *Deklaraciju*.

“*Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika – 1967-1997*” vrijedan je Matičin pokušaj skretanja pozornosti na jedan od najvažnijih političkih i kulturnih događaja u Hrvatskoj drugo polovice dvadesetog stoljeća koji hrvatska historiografija još uvijek nije sustavno obradila.

Ivica Šute

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJESTINST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD OVI

31

ZAGREB 1998.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Matićka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik

Kompjutorski slog i prijelom

DENONA d.o.o., Garićgradska 6, Zagreb

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u travnju 1999. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 31

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1998.

– 340 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X